

БАРШАЦЬКА Г.Ю.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та соціальної роботи
Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна*

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

В умовах глобальних економічних викликів, зростання соціальної нерівності та динамічних суспільних змін, соціальна політика набуває особливого значення як ключовий інструмент забезпечення стабільності та сталого розвитку. Вона є не просто набором заходів із соціального захисту, а стратегічною діяльністю держави, спрямованою на забезпечення добробуту своїх громадян, зниження бідності, зменшення соціальної нерівності та формування суспільства рівних можливостей. Метою даної доповіді є систематизація та аналіз ключових механізмів та інструментів соціальної політики, оцінка їх ефективності в Україні, а також дослідження найкращих міжнародних практик.

Для досягнення поставленої мети необхідно розглянути сутність соціальної політики, її цілі та принципи. Соціальна політика – це цілеспрямована діяльність держави, що має на меті регулювання соціально-економічних відносин та забезпечення соціального захисту населення. Її основними цілями є досягнення соціальної справедливості, зниження рівня бідності, забезпечення соціальної стабільності та розвиток людського капіталу. Для реалізації цих цілей використовуються різноманітні механізми та інструменти, які можна умовно поділити на чотири групи. До першої групи належать законодавчі та нормативні механізми, що формують правову основу для всіх соціальних заходів, включаючи Конституцію, закони, державні програми та стратегії. Друга група – це економічні інструменти, які забезпечують фінансування соціальної сфери, такі як прогресивна податкова система, бюджетні витрати, система соціального страхування та субсидії. До третьої групи входять адміністративні та організаційні інструменти, що відповідають за безпосереднє надання послуг через соціальні служби, ліцензування та міжвідомчу взаємодію. Четверта група – інформаційні та комунікаційні інструменти, які забезпечують прозорість та участь громадськості у формуванні політики через соціальний моніторинг та публічні обговорення.

В Україні система соціальної політики знаходиться в стані постійних реформ, що відображає її прагнення до європейських стандартів. Аналізуючи застосування цих інструментів, ми бачимо, що пенсійна система стикається з серйозними проблемами, такими як дефіцит бюджету Пенсійного фонду, спричинений демографічними чинниками та значним рівнем неформальної зайнятості. Система соціального захисту надає широкий спектр виплат, але її ефективність знижується через недостатню адресність. У сфері політики зайнятості існують програми перекваліфікації та допомоги по безробіттю, проте залишаються виклики, пов'язані з невідповідністю кваліфікації працівників потребам ринку. Реформи в охороні здоров'я та освіті також спрямовані на підвищення ефективності, але потребують подальшого вдосконалення. Основними проблемами є корупція, недостатнє фінансування, нерозвиненість недержавних ініціатив та слабкий контроль.

Вивчення міжнародного досвіду дає цінні уроки. Модель «держави загального добробуту» скандинавських країн, заснована на високих податках та універсальному доступі до послуг, демонструє високий рівень соціальної рівності. Досвід країн Центральної та Східної Європи, що пройшли через період трансформації, показує, як можна адаптувати соціальні системи до умов ринкової економіки. На основі цього досвіду можна надати рекомендації для України: посилити адресність соціальних програм, завершити пенсійну реформу із запровадженням накопичувального рівня, стимулювати зайнятість та розвивати державно-приватне партнерство у соціальній сфері.

Насамкінець, можна зробити висновок, що ефективна соціальна політика є не просто витратним елементом бюджету, а інвестицією в людський капітал та майбутнє нації. Незважаючи на досягнення, існують значні виклики, що потребують комплексного та системного підходу. Перехід до більш ефективних механізмів, врахування міжнародного досвіду та розвиток партнерства між державою, бізнесом і громадськістю є ключовими для побудови стабільного та соціально справедливого суспільства.

Механізми та інструменти соціальної політики формують цілісну систему, яка дозволяє державі реалізувати соціальні зобов'язання та забезпечити стабільність суспільства. Вони охоплюють правові, інституційні, фінансові, управлінські та комунікаційні елементи. Для України в сучасних умовах особливо важливо забезпечити ефективність цих механізмів, підвищити адресність соціальної підтримки, розвивати цифрові сервіси та орієнтуватися на стандарти Європейського Союзу.

Тільки комплексний підхід до реалізації соціальної політики дозволить подолати нерівність, зменшити соціальні ризики та сформувати підґрунтя для сталого розвитку суспільства.